

Wijziging van het Mijnbouwbesluit (aanpassing van het vergunningstelsel voor opsporen en winnen van aardwarmte)

Verslag consultatie

Het besluit is tot stand gekomen op basis van intensief overleg met Geothermie Nederland en haar leden, Staatstoezicht op de Mijnen (SodM), de Nederlandse Organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek (TNO), de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en Energiebeheer Nederland (EBN). Ook de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), het Interprovinciaal Overleg (IPO) en de Unie van Waterschappen (UvW) zijn in de afstemming betrokken. Het conceptbesluit is geconsulteerd van 29 juni t/m 27 juli 2021 via www.internetconsultatie.nl. Twee provincies, te weten Noord-Holland en Flevoland, hebben aangegeven geen opmerkingen te hebben. Er zijn zes reacties ingediend, waaronder twee van marktspelers (Vattenfall N.V. en ECW Energy.nl), twee van brancheorganisaties (Geothermie Nederland en Vewin), de gemeente Krimpen aan den IJssel en één anonieme reactie. Deze reacties zijn openbaar en in te zien via www.internetconsultatie.nl. Alle reacties zijn voorzien van een korte terugkoppeling in tabelvorm die tevens is in te zien op www.internetconsultatie.nl.

Met betrekking tot de deelname van EBN hebben vrijwel alle partijen opmerkingen gemaakt over de rol van EBN. In de toelichting is daarom extra aandacht besteed aan de verdeling van verantwoordelijkheden tussen toezichthouder SodM, vergunninghouder en EBN. Daarnaast is naar aanleiding van de diverse consultatiereacties en na interne en externe afstemming het besluit zodanig aangepast dat deelname van EBN altijd in een Overeenkomst van Samenwerking wordt geregeld. De houder toewijzing zoekgebied en EBN sluiten deze overeenkomst binnen een jaar na de toewijzing zoekgebied. Daarmee is de optie voor een aandeelhoudersovereenkomst niet langer opgenomen in het Mijnbouwbesluit. Het is aan de projectpartijen of de samenwerking naast de Overeenkomst van Samenwerking in een latere fase van het project door middel van aandeelhouderschap wordt ingericht. Geothermie Nederland heeft diverse opmerkingen gemaakt over de mate van zeggenschap van EBN bij deelname. Hoe deze zeggenschap samenhangt met de doelstellingen van deelname en de verplichting van deelname is in de nota van toelichting verduidelijkt.

De genoemde punten met betrekking tot drinkwaterbescherming zijn, voor zover ze binnen de reikwijdte van dit besluit vallen, verwerkt en worden daarnaast meegenomen in de uitwerking van de Mijnbouwregeling en in het vergunningverleningsproces. Vewin, de drinkwaterbelangenorganisatie, heeft gevraagd of de industriestandaard duurzaam putontwerp juridisch bindend is. Geothermie Nederland heeft aangegeven dat de sector gebaat is bij eenduidigheid in de verwijzingen. De hoofdpunten uit de industriestandaard zijn in diverse artikelen van Mijnbouwbesluit gevat. Daarmee liggen die hoofdpunten juridisch vast. Verder zijn er door verschillende partijen diverse opmerkingen gemaakt over de definitie van afsluitende lagen, de mate van toegestane scheurvorming in de afsluitende lagen en de rekenmethodiek om integriteit van de afsluitende lagen aan te kunnen tonen. In de nota van toelichting bij het besluit is, in afstemming met TNO, een definitie van afsluitende lagen toegevoegd. De rekenmethodiek om integriteit van de afsluitende lagen aan te kunnen tonen zal worden opgenomen in de Mijnbouwregeling.

Met betrekking tot risico's en schade heeft Geothermie Nederland opgemerkt dat de nota van toelichting bij de consultatieversie van het besluit vooruit loopt op de ontwikkeling van risicobeoordelingsmethodieken die tijdens de fase van internetconsultatie nog in ontwikkeling waren. De nota van toelichting is aangepast om te verduidelijken dat uitgangspunten voor risicobeoordeling vastliggen in het besluit. In de Mijnbouwregeling wordt deze methodiek voor het beoordelen van seismische risico's nader uitgewerkt. Er zijn verder een aantal opmerkingen gemaakt over de normstelling van onaanvaardbaarheid van risico's en de redenering bij onaanvaardbaarheid van schade. In deze redenering wordt eventuele schade aan objecten en infrastructuur als aanvaardbaar beschouwd indien aan alle wet- en

regelgeving is voldaan, inclusief voldoende mate van voorzorg (artikel 33 van de Mijnbouwwet) om de kans op geïnduceerde seismiciteit te minimaliseren en schade te voorkomen, en met zekerheid kan worden gesteld dat de veroorzaakte schade vergoed wordt. In de nota van toelichting is een nadere onderbouwing van deze normstelling en redenering opgenomen. Hierbij wordt aangesloten bij de binnen andere beleidsterreinen gebruikelijke normstelling voor onvrijwillige risico's.

Geothermie Nederland, de gemeente Krimpen aan de IJssel en Vattenfall hebben vragen gesteld naar aanleiding van de rangschikking van concurrerende aanvragen, met betrekking tot de informatie waarop de rangschikking gebaseerd wordt. Naar aanleiding van deze vragen is nader toegelicht op basis van welke informatie wordt beoordeeld of aanvragen passend zijn bij lokale of regionale plannen.

Vewin heeft een oproep gedaan om in het besluit via fondsvorming financiële zekerheidsstelling te regelen voor situaties waarin verontreiniging van grondwater is opgetreden. In het Burgerlijk Wetboek zijn de aansprakelijkheden geregeld. Een aanvraag start- of vervolgv vergunning kan op basis van het besluit worden afgewezen indien de aanvrager niet de financiële mogelijkheden heeft om deze aansprakelijkheden te dragen. Financiële zekerheidsstelling kan ook verder worden geregeld via de voorschriften en beperkingen bij de vergunning. Het wetsvoorstel is behandeld nadat de internetconsultatie van dit besluit plaatsvond. Tijdens de behandeling van de wet in de Tweede Kamer is een amendement aangenomen waarmee financiële zekerheidsstelling verplicht wordt gesteld voor aangevraagde gebieden die geheel of gedeeltelijk onder een drinkwaterwingebied vallen. Fondsvorming is geen onderdeel van deze regelgeving.

Beantwoording reacties consultatie Mijnbouwbesluit Geothermie

MBB	Stakeholder	Reactie stakeholder	Beantwoording
	Krimpen ad Ijssel	Advies is om sowieso (ook bij één enkele aanvrager) met de vergunningssystematiek aan te sluiten op de lokaal op te stellen warmtetransitie visies en de regionaal te ontwikkelen Regionale Energiestrategieën (RES'en).	In de adviesvraag aan decentrale overheden zal de vraag worden meegenomen hoe het initiatief past binnen lokaal beleid.
	Krimpen ad Ijssel	art.29u van de Mijnbouwwet bevat handvatten om een rangschikking te maken als er meerdere aanvragen zijn, waarbij wordt gekeken naar beleidsplannen (provinciaal en gemeente). Er staat niet expliciet genoemd over welke plannen het gaat. Advies om in ieder geval de RES en de TVW te noemen	In de nota van toelichting zijn de belangrijkste voorbeelden opgenomen op basis van welke informatie de passendheid bij lokale of regionale plannen beoordeeld wordt. Dit zijn de Regionale Energie Strategie (RES) en de Transitie Visie Warmte (TVW). Uit deze plannen moet blijken hoe beleidsmatig wordt beoogd de warmtevraag in te vullen en hoe aardwarmtewinning ruimtelijk wordt ingepast.
29p 29q 29r 29s	Vewin	In de NvT wordt de bescherming van de gebieden voor drinkwatervoorziening niet expliciet benoemd. Om onduidelijkheden te voorkomen, is het belang van dat grondwaterbescherming, conform de vastlegging in STRONG, scherper wordt verankerd. .... Tevens dient in de afwijzingsgronden voor een vergunningaanvraag (art. 24u) opgenomen te worden dat een vergunning geheel of gedeeltelijk kan/zal worden afgewezen voor zover dit gebieden voor de drinkwatervoorziening betreft waarin winning van aardwarmte door rijk of provincies niet is toegestaan. Vewin verzoekt om ook in de nota van toelichting van het Besluit te verduidelijken dat mijnbouw is uitgesloten in gebieden voor de drinkwatervoorziening, b.v. in paragraaf 2 over Toewijzing Zoekgebied. In het Mijnbouwbesluit dienen bij de beoordeling van de startvergunning (art. 29 p) en ook bij de afwijzingsgronden van de (vervolg)vergunning (art. 29 q, r, s) opgenomen te worden dat een vergunning geheel of gedeeltelijk kan/zal worden afgewezen voor zover dit gebieden voor de drinkwatervoorziening betreft waarin winning van aardwarmte door rijk of provincies niet is toegestaan.	Dit wordt geregeld in de wet, artikel 24t lid 1 sub a en is toegelicht in de Memorie van Toelichting. Dit is niet verder uitgewerkt in het Mijnbouwbesluit.

Beantwoording reacties consultatie Mijnbouwbesluit Geothermie

MBB	Stakeholder	Reactie stakeholder	Beantwoording
	Vewin	De status en verbindendheid van een 'industriestandaard' is Vewin echter onduidelijk. Vewin vindt het van belang om vast te leggen en te verduidelijken hoe de eisen voor het putontwerp worden vastgelegd in een standaard van het rijk met inbreng van alle partijen en op welke wijze de naleving van deze standaard zal worden geborgd via wetgeving. Daarbij hecht Vewin zeer aan een onafhankelijke rol van de SodM als toezichthouder	De hoofdpunten uit de industriestandaard zijn in diverse artikelen van Mijnbouwbesluit gevat. Daarmee liggen die hoofdpunten juridisch vast.
NvT	Vewin	Aan het eind van paragraaf 3.1.3. in de NvT (p. 5) wordt gesproken over 'Door monitoring ....kan de integriteit... worden bewaakt.' Hier zou moeten staan 'dient'.	De nota van toelichting is op dit punt aangepast.
NvT	Vewin	Vewin vraagt EZK te stimuleren dat de regionale overheden alle relevante belangen betrekken in hun advies. Aanvullend dient de Nota van Toelichting uit te spreken dat drinkwaterbedrijven betrokken dienen te worden bij de advisering door provincies, gemeenten en waterschappen.	Provincies, gemeenten en waterschappen kunnen bij hun advies drinkwaterbedrijven betrekken. Dit wordt bij de adviesvraag expliciet genoemd.

Beantwoording reacties consultatie Mijnbouwbesluit Geothermie

MBB	Stakeholder	Reactie stakeholder	Beantwoording
	Vewin	Vewin roept op om financiële zekerstelling te regelen voor situaties waarin verontreiniging van grondwater is opgetreden. Via fondsvorming dienen financiële waarborgen te worden geregeld om verontreinigingen bij incidenten en/of beëindiging van projecten weg te nemen. De sterke groei van de aardwarmte-sector en de dynamische markt pleiten hiervoor.	In het Burgerlijk Wetboek zijn de aansprakelijkheden geregeld. Indien er sprake is van schade, zoals de verontreiniging van grondwater, kan de vergunninghouder of uitvoerder aansprakelijk worden gesteld. Dit volgt uit het BW. Een aanvraag start- of vervolgv vergunning kan worden afgewezen indien de aanvrager niet de financiële mogelijkheden heeft om deze aansprakelijkheden te dragen (wetsartikelen 24t en 24aj). Financiële zekerheidstelling m.b.t. aansprakelijkheden kan ook verder worden geregeld via de voorschriften en beperkingen bij de vergunning. Fondsvorming is geen onderdeel van regelgeving. Daarnaast is tijdens de behandeling van het wetsvoorstel een amendement aangenomen door de Tweede Kamer waarmee financiële zekerheid verplicht wordt gesteld als de aardlagen uit de aanvraag geheel of gedeeltelijk onder een drinkwaterwingebied liggen.
	Vewin	Het is belangrijk dat overheden hun opgave in de energie- en warmtetransitie koppelen aan hun zorgplicht voor drinkwater. Daarbij zijn adequate randvoorwaarden nodig voor aanleg van warmtenetten om ongewenste opwarming van drinkwater door warmte-uitstraling uit ondergrondse warmte- en elektriciteitsnetwerken te voorkomen.	Regels met betrekking tot warmtenetten vallen buiten de reikwijdte van het geconsulteerde Mijnbouwbesluit.

Beantwoording reacties consultatie Mijnbouwbesluit Geothermie

MBB	Stakeholder	Reactie stakeholder	Beantwoording
	ECW	<p>ECW onderschrijft het nut en de noodzaak om boren en exploiteren in één vergunning toe te staan. Echter het voorgestelde "Nee tenzij" beleid voor de vervolvergunning na 2 jaar exploitatie zal de groei van de sector niet aanjagen. ECW is van mening dat -zeker in bestaande aardwarmtegebieden waar exploratie al is gedaan door het boren van de bestaande putten- net zoals bij gas vóór het boren van de exploitatieputten direct een winningsvergunning/ vervolvergunning gegeven kan worden. Hiermee wordt rechtszekerheid gecreëerd voor de sector wat ook voor de financierbaarheid noodzakelijk is. ECW is van mening dat EZK hier een "Ja tenzij" beleid van zou kunnen maken. EZK kan hierbij de operator vragen binnen 2 jaar exploitatie een rapport te overleggen over de belangrijke (bodem) parameters. Alleen ingeval van zwaarwegende afwijkingen ten opzichte van de vooraf bepaalde parameters en risico's kan er dan een aanpassing van de vervolvergunning plaatsvinden. Dit sluit aan bij de praktijk van gaswinning en KWO waar tevens geldt dat als de situatie anders blijkt dan vooraf bepaald, dit aanleiding kan zijn de vergunning aan te passen.</p> <p>ECW is van mening dat hiermee de rechtszekerheid vergroot wordt zonder inbreuk te doen op insprekrecht van burgers of veiligheid. Daarbij levert dit minder extra regeldruk op voor de bedrijven en de diensten van EZK.</p>	<p>De verlening van de vervolvergunning gaat niet volgens een "nee, tenzij"-principe, anders dan ECW stelt. Bij het beoordelen van de aanvraag voor de vervolvergunning aardwarmte is juist van belang dat de aanvrager in praktijk al aardwarmte wint. Deze aanvraag moet dus vooral gezien worden als een actualisering van de aanvraag voor de startvergunning aardwarmte, op basis van de opgedane ervaringen. Dit staat ook toegelicht in de Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel.</p>

Beantwoording reacties consultatie Mijnbouwbesluit Geothermie

MBB	Stakeholder	Reactie stakeholder	Beantwoording
	ECW	<p>ECW is van mening dat de milieuwinst van aardwarmte ruimschoots opweegt tegen het zeer beperkte risico, dat aardwarmtevloeistoffen buiten de laag treden waaruit gewonnen wordt, tegenover elkaar gewogen moeten worden. ECW acht het in dat kader maatschappelijk acceptabel een zekere scheurvorming in de laag boven de laag waaruit geproduceerd wordt te kunnen maken. ECW is van mening daarmee geen maatschappelijk belang te schaden en verzoeken u hier ruimte voor te laten in de regelgeving.</p> <p>ECW verzoekt EZK hiervoor samen met de sector een eenduidige norm op te stellen en tot die tijd ruimte te laten voor project specifieke beoordelingen.</p>	<p>In de nota van toelichting bij het besluit is een definitie van afsluitende lagen toegevoegd, ten aanzien van de methodiek worden regels opgenomen in de Mijnbouwregeling.</p>

Beantwoording reacties consultatie Mijnbouwbesluit Geothermie

MBB	Stakeholder	Reactie stakeholder	Beantwoording
	ECW	<p>Het besluit schrijft voor dat boorgaten altijd beveiligd moeten worden middels een (meervoudige) afsluitmogelijkheid. Dit artikel is een erfenis van de gassector waar putten op overdruk staan en de maatschappij beschermd/ beveiligd moet worden voor het mogelijk ongecontroleerd uitstromen van gas. Aardwarmteputten zijn echter -tot dusver- drukloos in Nederland. Als het systeem wordt afgeschakeld staat het waterniveau vele tientallen meters onder het maaiveld. Een afsluiter beveiligt de maatschappij dan ook tegen niets. Sterker nog het plaatsen en verwijderen van de afsluiter brengt arborisico's met zich mee die groter zijn dan het risico waartegen het beveiliging biedt. De aardwarmtesector vraagt en krijgt doorgaans van SODM dan ook een ontheffing voor het gebruiken van een dubbele barrière. Dit is echter een zeer arbeidsintensief en tijdrovend proces. Daarbij is de uitkomst onzeker en lijkt ze ook willekeurig. ECW verzoekt EZK dan ook een duidelijk kader op te nemen voor deze situatie. Het voorstel van ECW is putten altijd te boren met een meervoudige afsluitmogelijkheid, het aanboren van gas kan namelijk niet geheel worden uitgesloten voor aanvang van het boren. Na het vaststellen van het statische waterniveau kan de operator dan per put een doorlopende ontheffing (langjarig) krijgen voor het hebben van een dergelijke voorziening tijdens productie en putwerken. Alleen in het geval van majeure wijzigingen kan SODM een dergelijke ontheffing dan intrekken. Tijdens werkzaamheden is zo een dubbele barrière niet meer noodzakelijk.</p>	<p>In het besluit wordt een dubbele verbuizing voorgeschreven, tenzij een alternatief putontwerp minimaal eenzelfde beschermingsniveau biedt. De beveiligingen van het boorgat worden geregeld in de artikelen 70 tot en met 73 van het besluit. Nadere regels met betrekking tot deze beveiligingen kunnen worden gesteld in de Mijnbouwregeling.</p>

Beantwoording reacties consultatie Mijnbouwbesluit Geothermie

MBB	Stakeholder	Reactie stakeholder	Beantwoording
	ECW	<p>In de stukken verwijst EZK naar beoordelingsmethoden die nog in ontwikkeling zijn (SHA/SHS, LSSE en SCRIMA). Het is onzeker hoe lang het vaststellen van deze methodieken gaat duren en in de tussentijd moet de sector ook door. De nu lopende projecten zijn allen project specifiek beoordeeld op de punten die EZK beoogt te regelen in de bedoelde methoden, tevens zijn er projecten -mede als gevolg van overheidsacties- stop gezet op basis van ondergrondrisico's. Voor bestaande en lopende gevallen adviseert ECW EZK op te nemen deze voorlopig project specifiek te beoordelen en als extra voorwaarde op te zullen nemen dat ze binnen 2 jaar na het vaststellen van voornoemde methodieken een herbeoordeling moeten doen. De uitkomsten hiervan kunnen dan aanleiding zijn de vergunningsvoorwaarden aan te passen. Door deze tussenstap in de tijd beoogt ECW het toestaan van lagere injectietemperaturen en/of hogere injectiedrukken in de situatie voorafgaand aan de nieuwe beoordelingsmethodieken iets minder beladen te maken/ eerder mogelijk te maken.</p>	<p>De diverse risico's worden project specifiek beoordeeld. Als daar aanleiding toe is zullen voorschriften of beperkingen aan de vergunning worden verbonden, die daarmee alleen voor dat project zullen gelden.</p>
	Vattenfall	<p>Het is Vattenfall opgevallen dat in de Nota van Toelichting het belang van afspraken over de warmteafzet expliciet wordt onderkend, maar dat dit op geen enkele wijze terugkomt in de voorliggende teksten van het Mijnbouwbesluit. Vattenfall acht het echter cruciaal voor het versnellen en doorontwikkelen van geothermie dat al in een vroege fase van een project (bij de aanvraag van een toewijzing zoekgebied) zicht is op de warmteafzet en dat er zodoende contact is geweest met de beoogde afnemers. Dit kan worden aangetoond door het toevoegen van bijvoorbeeld een intentieovereenkomst ('Letter of Intent') aan de vergunningsaanvraag. Vattenfall is van mening dat het zicht op de warmteafzet ook terug zou moeten komen in de rangschikkingscriteria.</p>	<p>De regels over afzet van warmte zijn duidelijk genoeg vastgelegd in het wetsvoorstel en voldoende uitgelegd in bijbehorende Memorie van Toelichting. Deze geven al de mogelijkheid om de aanvraag toewijzing zoekgebied of startvergunning op die grond af te wijzen. Daarom is besloten dat het niet nodig is die regels verder uit te werken in het Mijnbouwbesluit. Aanvragen die niet voldoende worden geacht ten aanzien van aansluiting bij de verwachte warmtevraag en warmteafzet, zullen niet worden gerangschikt. Enkel aanvragen die zouden kunnen worden toegewezen, worden gerangschikt namelijk. Daarom is het niet nodig dat de warmteafzet ook nog een onderdeel van de rangschikkingscriteria zou zijn.</p>

Beantwoording reacties consultatie Mijnbouwbesluit Geothermie

MBB	Stakeholder	Reactie stakeholder	Beantwoording
	Vattenfall	Kijkende naar de voorliggende rangschikkingscriteria lijkt het er op dat partijen met reeds opgedane ervaring met mijnbouwactiviteiten een voorkeurspositie hebben. Dit geeft gevestigde partijen een voorsprong ten opzichte van nieuwe partijen in de markt, wat de ontwikkeling van de markt niet ten goede komt. Wij zijn daarom van mening dat het mogelijk zou moeten zijn dat een aanvrager ook op een andere manier (dan directe eigen ervaring met mijnbouwactiviteiten) moet kunnen aantonen over de benodigde expertise en competenties te beschikken, zoals via samenwerking met, of inhuurnvan, een andere partij. Dergelijke aanvragers zouden evenveel kans moeten maken op het verkrijgen van een vergunning.	De rangschikkingscriteria worden in samenhang gewogen. Een goed plan in combinatie met weinig ervaring kan nog steeds hoger scoren dan een minder plan in combinatie met meer ervaring.
NvT 2.2	GNL	Hierin wordt aangegeven dat rangschikking kan op basis van beschikbare informatie; openbaar en zoals verstrekt als onderbouwing (...). Wat wordt verstaan onder openbare informatie?	In de nota van toelichting zijn de belangrijkste beleidsdocumenten opgenomen op basis waarvan de passendheid bij lokale of regionale plannen beoordeeld wordt.
NvT 2.2	GNL	Bij bullet 5 wordt gesproken over de kwaliteit van het plan. Wat wordt verstaan onder plan? Gaat het hier om de aanvraag?	Een van de onderdelen van een vergunningaanvraag is het plan van aanpak/projectplan.
NvT 3.1.1	GNL	Geothermie Nederland is het geheel eens dat geothermie niet mag leiden tot onaanvaardbare risico's voor de veiligheid. Het schept verwarring om te verwijzen naar een norm die eigenlijk bedoeld is voor de gaswinning wordt toegespitst op geothermie terwijl een risicoanalyse nog niet mogelijk is. Een verdere uitwerking van dit punt is wenselijk.	De gestelde norm van 10-5 geldt in Nederland voor de meeste risico's, met een uitzondering voor het vervoeren, bewerken en opslaan van grote hoeveelheden gevaarlijke stoffen, dus niet alleen voor gaswinning in Groningen. De planning is erop gericht om de risicoanalyse methodiek af te ronden ruim voordat wet en besluit in werking treden. Deze methodiek is geen onderdeel van het besluit.
NvT 3.1.1	GNL	De zin "Mits de voorschriften t/m van actieve breuken." Is in de context van dit onderwerp niet passend en is een verdere uitwerking van wat er in de Regeling dient opgesteld te worden. Om deze reden kan het beter weg gehaald worden.	De bedoelde tekst is verwijderd uit de nota van toelichting.

Beantwoording reacties consultatie Mijnbouwbesluit Geothermie

MBB	Stakeholder	Reactie stakeholder	Beantwoording
NvT 3.1.2	GNL	Er wordt gesproken over de integriteit van afsluitende lagen. De bepaling wat een afsluitende laag en integriteit is dient nog verder uitgewerkt te worden.	In de nota van toelichting bij het besluit is een definitie van afsluitende lagen toegevoegd, de methodiek om scheurvorming te berekenen wordt opgenomen in de Mijnbouwregeling. Een afsluitend pakket vormt de barrière voor stroming tussen verschillende ondergrondse laagpakketten. Het afsluitende pakket bestaat uit één of meerdere ondoorlatende, zijdelings ononderbroken laagpakketten die het geothermische reservoir scheiden van het eerstvolgende boven- of onderliggende reservoir.
NvT 3.1.3	GNL	De regeling geeft verdere invulling aan de wijze waarop de aanvrager aantoont dat aan de eisen van de industriestandaard voldaan moet worden. Het is dan overbodig om onder 29af 1a te spreken van een overeenkomst met betrekking tot de totstandkoming van het putontwerp. Dit wordt immers al belegd in de regeling en getoetst door de toezichthouder.	Er hoeft geen overeenkomst met betrekking tot de totstandkoming van het putontwerp te worden opgesteld, zoals Geothermie Nederland lijkt te veronderstellen. In de overeenkomst van samenwerking dienen slechts bepalingen over de totstandkoming van het putontwerp te worden opgenomen. Hiermee wordt gewaarborgd dat de benodigde kennis op het juiste moment wordt ingebracht om het proces om te komen tot een ontwerp dat aan de industriestandaard voldoet zo soepel mogelijk te laten lopen.
NVT 3.2	GNL	Hierin wordt aangegeven dat randschikking kan op basis van beschikbare informatie; openbaar en zoals verstrekt als onderbouwing (...). Wat wordt verstaan onder openbare informatie?	In de nota van toelichting zijn de belangrijkste beleidsdocumenten opgenomen op basis waarvan de passendheid bij lokale of regionale plannen beoordeeld wordt.
NVT 3.2	GNL	Bij bullet 4 wordt een opsomming over de kwaliteit van een aanvraag en ingezoomd op specifieke elementen. Geothermie Nederland ziet deze specifieke elementen als een willekeurige en niet meetbare opsomming en wil voorstellen om specifieke elementen verder uit te werken in de regeling en in deze opsomming te verwijzen naar "de projectorganisatie en projectplannen / aanvraag".	Nadere uitwerking van het toetsingskader vindt plaats in de Mijnbouwregeling.

Beantwoording reacties consultatie Mijnbouwbesluit Geothermie

MBB	Stakeholder	Reactie stakeholder	Beantwoording
NvT 3.3.1	GNL	Overall waar Locatie Specifieke Seismische Risicoanalyse is genoteerd moet zijn Locatie Specifieke Seismische Evaluatie.	In de nota van toelichting is de terminologie telkens aangepast naar locatie specifieke seismische evaluatie.
NvT 3.3.2	GNL	De verwijzing naar SRIMA roept vragen op, zeker omdat hierover in de sector inhoudelijk nog niks bekend is. Het verzoek van Geothermie Nederland is om deze methode verder uit te werken met de sector en te communiceren.	In de nota van toelichting zijn aanpassingen gedaan over deze door TNO ontwikkelde rekenmethode. Hiermee kan worden berekend of en tot hoe ver de condities zodanig wijzigen dat er een kans op scheurvorming van de afsluitende laag ontstaat onder de gegeven operationele condities en de gesteente eigenschappen. Op basis van deze resultaten kan worden bepaald of de verwachte scheurvorming in de afsluitende lagen de integriteit van het afsluitend pakket aantast. De rekenmethode van TNO kan zo door de aanvrager van een startvergunning worden gebruikt om een inschatting te maken van de maximaal toelaatbare injectiedrukken en/of de minimaal toelaatbare injectietemperatuur.
NvT	GNL	Waar beheerplan en beheersysteem staat wordt bedoeld beheersplan en beheerssysteem. Integraal verwerken in het document.	In het besluit en in de nota van toelichting is de terminologie telkens aanpast naar beheersplan en beheerssysteem.
NvT 5.1.1	GNL	In plaats van vervolvergunning nauwkeuriger moet er staan vervolvergunning meer data wordt aangeleverd op basis van	Nota van toelichting is aangepast
NvT 5.1.2	GNL	De zin "gevolgen voor milieu nadelig blijken" is niet toetsbaar en er wordt niet verwezen naar een juridisch kader waar aan voldaan moet worden of op basis van toetsingskader. Advies is om hier een toetsbaar en meetbaar kader voor te ontwikkelen	Na aanpassing van artikel 24ag in de wet n.a.v. amendement 22 is artikel 29r in het besluit toegevoegd waarin is opgenomen dat de uniforme openbare voorbereidingsprocedure moet worden gevolgd als aan de vervolvergunning voorschriften of beperkingen verbonden zouden moeten worden om de nadeliger gevolgen te beperken ten opzichte van de voorschriften en beperkingen die gelden voor de startvergunning.

Beantwoording reacties consultatie Mijnbouwbesluit Geothermie

MBB	Stakeholder	Reactie stakeholder	Beantwoording
NvT 5.1.3	GNL	De zin "gevolgen voor milieu nadelig blijken" is niet toetsbaar en er wordt niet verwezen naar een juridisch kader waar aan voldaan moet worden of op basis van toetsingskader. Advies is om hier een toetsbaar en meetbaar kader voor te ontwikkelen	Zie reactie bij punt 41
NvT 5.2.3	GNL	Waar 3.2.4 staat wordt 3.1.4 bedoeld.	De nota van toelichting heeft een gewijzigde indeling waarin ook deze verwijzing is gecorrigeerd.
NvT 5.2.3	GNL	Het periodiek rapporteren van de wijze waarop de financiering voor abandonneren wordt niet verder uitgelegd. Het is raadzaam om dit met een maximum van 5 jaar voor het abandonneren te rapporteren met een maximum van 1 keer per jaar, op het niveau van WIMP en WIMS.	Het vragen van een periodieke rapportage is bewust ondergebracht bij het artikel voor voorschriften en beperkingen. Op deze wijze kan per vergunningaanvraag worden beoordeeld wat wenselijk wordt geacht. Het van te voren vastleggen van een bepaalde termijn voor alle projecten is niet wenselijk, op die manier is er geen ruimte voor projectspecifieke afwegingen.

Beantwoording reacties consultatie Mijnbouwbesluit Geothermie

MBB	Stakeholder	Reactie stakeholder	Beantwoording
NvT 6	GNL	Bij punt 2: voor het openbaar maken van projectdata is er toestemming nodig en bij deze toestemming moet er de mogelijkheid zijn om af te wijken van het openbaar maken van data.	In de Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel staat: EBN heeft haar organisatie zodanig ingericht dat een zorgvuldige omgang met kennis en informatie uit de verschillende samenwerkingen is gewaarborgd. Ook in de overeenkomsten die EBN met de houder van een startvergunning geothermie aangaat, zullen afspraken worden opgenomen over het geheimhouden en delen van vertrouwelijke informatie, waaronder begrepen commercieel gevoelige informatie. De hoofdregel is dat vertrouwelijke informatie, inclusief commercieel gevoelige informatie, niet met derden (waaronder begrepen andere vergunninghouders) mag worden gedeeld. EBN zal, uitsluitend in het belang van het delen van kennis en expertise uit mijnbouwprojecten, informatie openbaar maken ten behoeve van andere projecten. Voor zover EBN informatie openbaar maakt zal die informatie geaggregeerd en geanonimiseerd worden. De vergunninghouder en EBN spreken samen af in de overeenkomst welke informatie eerst aan de vergunninghouder moet worden voorgelegd, voordat het openbaar mag worden gemaakt.
NvT 6	GNL	Er is bij punt 2: het verspreiden en verwerven van projectkennis niet uitgewerkt welke type projectdata hieronder valt. Het vertrouwelijke behandelen van deze data en niet voor concurrerende doeleinde gebruiken is daarbij essentieel om als sector vertrouwen in elkaar te krijgen en hebben. Afspraken over kennisdeling en -borging is dan ook essentieel op projectniveau, en dienen in gezamenlijkheid bepaald te worden. Daarnaast is de vorm en bijbehorende afspraken voor kennisdeling en -borging op sectorniveau niet verder uitgewerkt. Het beste is om dit als sector gezamenlijk te doen.	Zie de reactie op opmerking 45.

Beantwoording reacties consultatie Mijnbouwbesluit Geothermie

MBB	Stakeholder	Reactie stakeholder	Beantwoording
NvT 6	GNL	De rol die EBN toebedeeld krijgt in projectbeslissingen worden op verschillende wijzen geschetst. Aan de ene kant als medebeslisser en aan de andere kant beslisser over een aantal zaken zoals onder art.29ac, art.29ad en art.29af wordt getoond. Deze onderwerpen komen niet overeen en zijn op sommige plekken op voorbode in detail uitgewerkt. Het lijkt logischer dit aan de vergunninghouder en aandeelhouders gezamenlijk over te laten hoe zij projectbeslissingen inkleden alvorens dit in het Besluit vast te leggen.	In het besluit wordt uitgewerkt wat minimaal in de overeenkomst tussen vergunninghouder en EBN moet worden opgenomen. EBN heeft op basis van het besluit een beslissende stem (vetorecht) met betrekking tot investeringsbeslissingen en besluiten die het voortbestaan en de voortgang van het project raken, zodat het publieke belang effectief en doelmatig wordt gediend. Voor deze onderwerpen is een gezamenlijk besluit van de vergunninghouder en EBN vereist. Een beslissende stem hierbij houdt in dat EBN een besluit kan blokkeren door tegen te stemmen, maar niet dat EBN zelfstandig een besluit kan nemen.
NvT 6	GNL	De rol die EBN toebedeeld krijgt gaat specifiek over geothermie. Bedrijven die ontwikkelen in de geothermiesector zijn, onder andere, geïntegreerde bedrijven voor productie, levering en transport met bv een biomassa- of gasinstallatie als back-up levering. We zien uit praktijkvoorbeelden dat er in de samenwerkingsconstructie gekozen dient te worden om of EBN mee te nemen in deze activiteiten of geothermie dient apart in de structuur gezet te worden. Beide voorbeelden maken de structuur onnodig complex wat met zich meebrengt dat projecten duurder worden en lastiger te financieren zijn.	De samenwerking heeft alleen betrekking op de werkzaamheden t.a.v. opsporing en winning van aardwarmte. Als de vergunninghouder ook andere activiteiten uitvoert, dan is de samenwerking met EBN niet daarop gericht. Alleen een Overeenkomst van Samenwerking wordt verplicht, andere samenwerkingsvormen zijn keuze van samenwerkende partijen.
NvT 6	GNL	De rol die aan EBN is aangegeven als zijnde niet operationeel en niet in het kader van vergunningen, subsidie en partijkeuzes voor de uitvoering. Die operationele rol ligt bij de vergunninghouder / consortium. We spreken onze zorg uit dat deze rolomschrijving niet voldoende is uitgewerkt en voor onrust zorgt in de sector omdat de huidige omschrijving doet denken dat EBN een veel grotere en beslissendere rol krijgt.	De nota van toelichting is aangepast met extra nadruk voor de operationele verantwoordelijkheid van de vergunninghouder.

Beantwoording reacties consultatie Mijnbouwbesluit Geothermie

MBB	Stakeholder	Reactie stakeholder	Beantwoording
NvT 6	GNL	De zin: Wel wordt door EBN .... Materiele contracten ingestemd. dient weggehaald te worden omdat het aanleiding geeft om te denken dat er niet aanvaardbare rolvermenging plaatsvindt waarbij EBN op de stoel van toezichthouder, vergunningverlener gaat zitten.	De nota van toelichting is aangepast met expliciete aandacht voor de rolverdeling tussen EZK als vergunningverlener, SodM als toezichthouder, de vergunninghouder en EBN. EBN is nadrukkelijk niet de vergunningverlener of de toezichthouder.
NvT 6	GNL	Toevoeging: EBN kan op basis van ..... op relevante onderwerpen en aanbevelingen doen op projectniveau en aan de sector via de brancheorganisatie. Daarnaast kan EBN adviseren in algemene zin aan EZK (niet op projectniveau). Ook hier zien we het risico van rolvermenging. Met welke pet op wordt wanneer gehandeld? Dit is niet transparant. En draagt niet bij aan de doelstellingen voor deelname van EBN: versterken en versnellen.	Zie de reactie op opmerking 50
NvT 6	GNL	Er is onduidelijkheid over de samenwerkingsvormen OvS en SPV. Het idee wordt gewekt dat EBN een beslissende stem krijgt in het oprichten of participeren in andere vennootschappen. Doordat de huidige uitwerking van de deelname van EBN onduidelijk is, geeft dit ook onduidelijkheid over de mogelijke samenwerkingsvormen. Dit zorgt voor onrust.	EBN is deelnemer in het geothermieproject. De rechten van EBN passen bij het verbeteren van het leervermogen van het betreffende project en de sector als geheel. Oprichten of participeren in andere vennootschappen zijn daar geen onderdeel van.
NvT 6	GNL	De zin "EBN beslist met alle ....of beëindiging hiervan." Gaat voorbij aan de structuur zoals deze onder een OvS valt. Daarnaast zou in een projectovereenkomst een gedragen stem beslissend moeten zijn of gewogen naar aandeelhouderschap. Deze zin gaat voorbij aan deze democratische vorm van samenwerken. Zie ook AMvB art.29ad. We zijn een groot voorstander van duurzame samenwerkingen van alle aandeelhouders, inclusief EBN.	EBN is verplicht om deel te (blijven) nemen en zal haar investeringen willen en moeten bewaken, zodanig dat het publieke belang effectief gediend wordt en de risico's voor de staat voldoende zijn afgedekt. In combinatie met de doelstellingen van deelname is dit de reden dat EBN, net als de vergunninghouder, op basis van het besluit een beslissende stem heeft met betrekking tot investeringsbeslissingen en besluiten die het voortbestaan en de voortgang van het project raken.

Beantwoording reacties consultatie Mijnbouwbesluit Geothermie

MBB	Stakeholder	Reactie stakeholder	Beantwoording
NvT 6	GNL	De zin "EBN beslist als ... de volgende onderwerpen". Geeft de indruk dat enkel EBN een beslissende stem krijgt. Als dit niet zo is dan hoort deze passage niet bij het onderwerp "deelname door EBN" maar bij een onderverdeling bij rechten en plichten van aandeelhouders met meer dan 20% belang zoals ook in de AMvB is omschreven bij art.29ad.	De nota van toelichting is aangepast om het begrip beslissende stem te verduidelijken. Een beslissende stem wordt in de praktijk ook wel een vetorecht genoemd. Voor de in het besluit aangewezen onderwerpen hebben zowel de vergunninghouder als EBN een vetorecht. Zij kunnen ieder daarmee die besluiten tegenhouden.
NvT 6	GNL	Het onderwerp beslissende stem zorgt voor verwarring. Aan de ene kant suggereert het een vetorecht voor een minderheidsaandeelhouder. Is dit zo? Graag de passage weg laten en verwijzen naar AMvB art.29ad.	Zie de reactie op opmerking 54.
NvT 6	GNL	De onderwerpen die vallen onder de beslissende stem van EBN zijn niet perse in het verlengde van de doelstelling en het publieke belang van deelname van EBN. Dit wekt bij sommige partijen de indruk dat EBN op de stoel van de vergunninghouder gaat zitten en het totaal aan aandeelhouders terwijl zij altijd een minderheidsbelang in het project hebben. De vraag is dan ook of een staatsdeelneming en adviseur van EZK in algemene zin een vetorecht kan hebben in commerciële projectontwikkelingen in de warmtemarkt?	Net als bij koolwaterstofprojecten kan EBN een vetorecht hebben in commerciële projectontwikkelingen in de geothermiemarkt. EBN is verplicht deelnemer met een publiek belang. De doelstelling is versterken van het leervermogen en professionalisering van projecten en de sector, maar EBN is ook financieel belanghebbende in het betreffende project. In de nota van toelichting is dit verduidelijkt.
NvT 6	GNL	Er wordt gesproken over verantwoordelijkheden die allemaal bij de vergunninghouder liggen en een minderheidsaandeelhouder die een beslissende stem heeft. De juridische verantwoordelijkheid ligt niet bij de partij die vetorecht heeft. Hoe moeten we een beslissende stem interpreteren? Is dit een vetorecht? Geldt dit vetorecht voor alle deelnemers die met 20% in een project zitten? Of is het een beslissende stem waarbij vervolgens tot consensus gezocht moet worden i.p.v. dat het blokkerend werkt? Zie AMvB art.29ad lid 1c en het GNL voorstel voor art.29ad lid 2.	Zie de reactie op opmerking 54.

Beantwoording reacties consultatie Mijnbouwbesluit Geothermie

MBB	Stakeholder	Reactie stakeholder	Beantwoording
NvT 6	GNL	Hoe wordt er aangekeken tegen de mogelijkheid dat meerdere publieke instanties deelnemer kunnen worden en de beperking die aanbestedingsplicht dan met zich meebrengt?	Een organisatie geldt als een aanbestedende dienst wanneer overheden er voor 50% of meer in deelnemen. Het is aan partijen zelf om dit in de gaten te houden.
NVT 6	GNL	Bij Opt-out: Wat is een te verwachten financieel nadeel voor de Staat?	Het artikel en de toelichting zijn aangepast, zodat financieel nadeel van de Staat geen grond meer is voor de opt-out. Financieel nadeel van de Staat geldt namelijk enkel indien sprake is van afdrachten en dat is bij geothermie niet het geval.
NvT 6	GNL	Bij Opt-out: de doelen van deelname door EBN kunnen sowieso op een andere manier geborgd worden dan in het voorstel wordt aangedragen. Hiervoor kan gekeken worden naar het afsprakenstelsel van de energiesector om data-uitwisseling te faciliteren.	Het is goed dat de sector afspraken maakt om data-uitwisseling te faciliteren. Een opt-out betreft een uitzonderlijke situatie, die bovendien niet op voorhand voorzien kan worden. Wanneer zich dit voordoet zal moeten worden bezien of dit afsprakenstelsel voldoende invulling geeft aan kennisdeling en professionalisering.
NVT 6	GNL	De opt-out geldt voor nieuwe projecten. Bij bestaande projecten is er de keuzevrijheid om EBN een deelnemende rol te laten hebben. Deze optie is hier niet in uitgewerkt. Dit is wel wenselijk.	De vrijwillige deelname is gebaseerd op de bestaande wetgeving, meer specifiek artikel 82 lid 3 van de Mijnbouwwet. In het besluit wordt enkel de verplichte deelname uitgewerkt, zoals in het wetsvoorstel is bepaald in artikel 86a. Voor die verplichte deelname bestaat op grond van artikel 86a slechts de mogelijkheid om vooraf te bepalen dat de verplichting tot deelname niet hoeft te gelden. De wet geeft niet de mogelijkheid voor de minister (thans staatssecretaris) om na het sluiten van de overeenkomst tot samenwerking alsnog van die verplichting af te zien.

Beantwoording reacties consultatie Mijnbouwbesluit Geothermie

MBB	Stakeholder	Reactie stakeholder	Beantwoording
NvT 6	GNL	Evaluatie: De Wet wordt vijf jaar na inwerkingtreding geëvalueerd. De duur van vijf jaar brengt de zorg met zich mee dat de eisen ten aanzien van de afzet zullen leiden tot minder snel investeren en exploratie. Vanuit het oogpunt om de warmtetransitie te versnellen suggereert Geothermie Nederland om deze evaluatie eerder plaats te laten vinden, bijvoorbeeld na drie jaar, en in samenwerking met de sector tot gedragen en consistente conclusies en adviezen te komen.	In de Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel is gesteld dat evaluatie van de wetswijziging na vijf jaar is voorzien. Naar aanleiding van de behandeling van het wetsvoorstel in de Tweede kamer is bepaald dat binnen drie jaar na de inwerkingtreding van deze wet de doeltreffendheid en de effecten van deze wet in de praktijk worden beoordeeld.
NvT 7.1	GNL	De bedragen die genoemd zijn onder administratieve lasten zijn met een factor 10 a 15 te laag ingeschat m.u.v. de bedragen EBN onder punt 3 per project 100.000 - 150.000. Gezien de rol die voorgesteld wordt voor EBN lijken de administratieve lasten niet afgestemd op de theoretische rol die wordt toegedeeld en daarmee onrealistisch.	De genoemde bedragen zijn dezelfde als in de Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel. Alleen een overeenkomst van samenwerking wordt met het besluit verplicht, andere samenwerkingsvormen zijn de vrije keuze van samenwerkende partijen. De daaruit voortvloeiende kosten zijn niet aan de verplichte deelname van EBN toe te rekenen.
NvT 7.1.	GNL	Reductie administratieve lasten bij punt 2: Er wordt gesteld dat er een versnelling kan plaatsvinden als effect van de deelname van EBN. In zekere zin onderstreept Geothermie Nederland dit. Echter, de meeste zekerheid voor financiering zit hem in de vergunningverlening voor aanvang van de boring, niet pas na vervolgv vergunning waardoor de versnelling maar deels optreedt.	EBN gaat juist al voor aanvraag startvergunning deelnemen, in de fase zoekgebied, dus voorafgaand aan de final investment decision (FID).
NvT 7.1	GNL	Er zitten tegenstrijdigheden in het mogen afwijken van de deelname van EBN. Eerder wordt er gesproken over een te verwachten financieel nadeel voor de Staat (13/6) terwijl er hier wordt gesproken over "... strijdig is met de belangen van kennisdeling en -borging...". Beiden moeten specifiek en duidelijker uitgewerkt worden om een goed beeld te hebben van de rol die EBN op zich kan nemen en hoe partijen om kunnen gaan met een opt-out.	De toelichting is herschreven mede op basis van deze consultatiereactie. Zie ook de reactie op opmerking 60 ten aanzien van financieel nadeel voor de Staat.

Beantwoording reacties consultatie Mijnbouwbesluit Geothermie

MBB	Stakeholder	Reactie stakeholder	Beantwoording
NvT 7.3	GNL	Voor de versnelling van de sector is verduidelijking op genoemde punten essentieel. Inzicht in wanneer deze artikelen te verwachten zijn is wenselijk.	GNL verwijst hier naar 7.3, waarin de samenloop van artikelen is opgenomen. Het toevoegen van artikelen die de samenloop regelen tussen deze wijziging en de wijziging als gevolg van het verwijderen en hergebruik van mijnbouwwerken is niet meer nodig, omdat wetsvoorstel 'verwijderen en hergebruik van mijnbouwwerken' en de bijbehorende onderliggende regelgeving zoals de wijzigingen van het Mijnbouwbesluit per 1 januari 2022 in werking zijn getreden.
NvT 29aa	GNL	Spreekt over 'de waarde van het werk dat de deelnemer toebehoort' en lijkt in strijd met de rol die EBN toebedeeld krijgt als veto-ende partij op aangedragen onderwerpen. Met een deelnemingsbelang tussen de 20-40% is dit een niet realistisch en evenredige 'waarde van werk' en kan het beter onder 6 worden aangepast naar een realistische structuur passend bij gedragen aandeelhouderschap.	Dit artikel sluit grotendeels aan bij de artikelen 88 en 94 van de wet inzake de deelname van EBN in koolwaterstofprojecten. In de overeenkomst moet staan dat de waarde van de werken die tot stand zijn gekomen door middel van investeringen van de vergunninghouder en EBN en de opbrengst van de winning van aardwarmte, in verhouding tot ieders belang in de samenwerking aan hen toebehoren. Het percentage van het belang in de samenwerking bepaalt dus het deel van de waarde van de werken en het deel van de opbrengst dat aan de vergunninghouder en EBN toebehoort.
NvT 29aa	GNL	Er wordt gesproken over een gezamenlijk besluit over investerings- en financieringsplannen terwijl onder 6 wordt aangedragen dat EBN een beslissende stem hierin krijgt. Dit is in strijd met elkaar. De definitie onder 29aa t/m 29ad dient te worden opgenomen onder 6.	De nota van toelichting is aangepast om het begrip beslissende stem te verduidelijken. De vergunninghouder en EBN moeten gezamenlijk besluiten over de investerings- en financieringsplannen. Daarbij hebben zij ieder een beslissende stem (of ook wel vetorecht), zodat zij de mogelijkheid hebben het besluit tegen te houden. Door deze mogelijkheid wordt het besluit alleen genomen als beide partijen ervoor zijn. Daardoor is ook voor deze besluiten de term gezamenlijk besluit passend.

Beantwoording reacties consultatie Mijnbouwbesluit Geothermie

MBB	Stakeholder	Reactie stakeholder	Beantwoording
NvT 29af 1a	GNL	Afspraken maken over de totstandkoming van het putontwerp in de overeenkomst is hier niet op zijn plaats. Hier is een breed afgestemde industriestandaard putontwerp voor ontwikkeld die door de toezichthouder wordt beoordeeld. In deze fase hierover afspraken maken geeft het beeld dat er binnen de partijen in de overeenkomst een extra toezichthouder is aangesteld waardoor er dubbelfuncties gecreëerd worden.	Het doel van deze afspraken is dat benodigde kennis op de juiste momenten wordt ingezet, zodat vroeg in het proces de juiste keuzes worden gemaakt en de investeringen effectief en doelmatig zijn. De wijze waarop het putontwerp tot stand komt, de locatiekeuze en de wijze waarop kennis en leereffecten worden vastgelegd en gedeeld zijn belangrijke onderwerpen. Voor deze onderwerpen wordt slechts voorgeschreven dat er afspraken over deze onderwerpen moeten worden gemaakt en niet wat voor afspraken dit moeten zijn. Er kunnen bijvoorbeeld afspraken worden gemaakt over de wijze van besluitvorming omtrent die onderwerpen of over de wijze of frequentie van vastleggen en verstrekken van informatie.
29ag	GNL	Is een extra aanvulling op 6 opt-out en onder 7.1. Gelieve in de hele tekst gelijke informatie op te nemen.	Inmiddels is de tekst en de indeling van de nota van toelichting aangepast, de opmerking van GNL is daar bij betrokken.
NvT S	GNL	Rondom retributies merken we twee elementen op. Voor een sector in ontwikkeling, die in een mate afhankelijk is van een subsidiekader, zijn retributies een niet logische stap. Op een logischere manier kunnen betalingen voor verleende diensten worden geïnd. Daarnaast zorgt dit element voor weerstand zolang er aan de kant van de overheid geen grote verbeterlagen rondom de vergunningsverlening worden gerealiseerd.	De keuze om handelingen van geothermie te retribueren is op wetsniveau gemaakt. Dit kan niet aangepast worden in het Mijnbouwbesluit.
Mbb	GNL	Er dient gesproken te worden over beheerssysteem en beheersplan in plaats van beheerssysteem en beheerplan.	In het besluit en in de nota van toelichting is de terminologie telkens aanpast naar beheersplan en beheerssysteem.

Beantwoording reacties consultatie Mijnbouwbesluit Geothermie

MBB	Stakeholder	Reactie stakeholder	Beantwoording
	GNL	De AMvB dient integraal overeen te komen met de Nota van Toelichting. De Nota van Toelichting geeft op vele plekken een veel bredere invulling dan in de AMvB is aangegeven.	De nota van toelichting is bedoeld is om uitleg te geven over de AMVB en de keuzes die zijn gemaakt. Ook kan in de toelichting verwezen worden naar verdere uitwerking in de Mijnbouwregeling. Daarmee is de toelichting uitgebreider dan de AMvB. Daar waar de toelichting inconsistent was met de artikeltekst is deze herschreven.
29r1	GNL	Bij de aanvraag om een vervolvergunning dienen alleen die zaken betrokken te worden die afwijken van de uitgangspunten zoals beschreven in de startvergunning. Hier zou moeten staan: voor zover deze genoemde punten afwijken van de uitgangspunten zoals verwoord in de startvergunning.	Dit wordt niet in het Mijnbouwbesluit geregeld. Zoals in de Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel is toegelicht, gaat het bij een aanvraag vervolvergunning om een actualisering van de aanvraag voor de startvergunning aardwarmte, op basis van de opgedane ervaringen. Zie ook de tekst van wetsartikel 24af.
29p1a	GNL	We merken hier een aantal elementen op. Er is in Nederland nog geen normstelling die realistisch is voor geothermieprojecten – de aanname is gebaseerd op gasprojecten – en is niet Wettelijk vastgelegd. Er wordt als onderdeel van de startvergunning een SHRA opgesteld waar het lokaal persoonlijk risico een rol speelt als in deze analyse level 3 bereikt wordt. Het is niet wenselijk om de beoordeling voor het lokaal persoonlijk risico voor elk project vast te leggen in het Besluit. Dit is niet in lijn met de uitgangspunten van de SHRA. We zien graag terug hoe wordt omgegaan met projecten die in de aanvraag startvergunning voldoen aan de norm zoals in SHRA omschreven of in de toekomst wordt ontwikkeld en waarbij mogelijk wel seismische activiteit in de omgeving wordt waargenomen – al dan niet terug te leiden tot het project.	Om te bepalen welke projecten mogelijk een seismiciteitsrisico hebben, wordt gebruik gemaakt van een methodiek voor een beoordeling van seismiciteitsdreiging en -risico's per project. In deze methodiek worden verschillende stappen doorlopen om het seismiciteitsrisico in te schatten en aannemelijk te maken of aan de norm voldaan wordt. Wanneer geen of slechts geringe seismiciteitsdreiging wordt verwacht is het niet nodig om alle stappen te doorlopen. Voor deze projecten is voldoende aannemelijk gemaakt dat zij voldoen aan de norm voor het lokaal persoonlijk risico. Voor projecten waarbij dit niet in de eerste stap te zeggen is, worden meer stappen doorlopen.

Beantwoording reacties consultatie Mijnbouwbesluit Geothermie

MBB	Stakeholder	Reactie stakeholder	Beantwoording
29q1a	GNL	De sector is gebaat bij eenduidigheid in de verwijzing. Hier lijkt er verwezen te worden naar de industriestandaard putontwerp in plaats van regels in het Mijnbouwbesluit. Klopt dit?	De hoofdpunten van de industriestandaard zijn in het besluit overgenomen. Daarmee liggen die hoofdpunten juridisch vast. In de Mijnbouwregeling zal verder invulling gegeven worden aan de wijze waarop de aanvrager aantoont dat aan de eisen in dit besluit met betrekking tot putontwerp voldaan wordt door de industriestandaard toe te passen.
29q1b	GNL	Er is geen definitie opgenomen wat de integriteit van afsluitende lagen is.	In het besluit en de toelichting zijn aanpassingen doorgevoerd. Een afsluitend pakket vormt de barrière voor stroming tussen verschillende ondergrondse laagpakketten. Het afsluitende pakket bestaat uit één of meerdere ondoorlatende, zijdelings ononderbroken laagpakketten die het geothermische reservoir scheiden van het eerstvolgende boven- of onderliggende reservoir.
29u1	GNL	Geothermie Nederland ziet voor zich dat bij een toewijzing zoekgebied al rangschikking plaatsvindt.	In dit artikel wordt de rangschikking van concurrerende aanvragen voor een zoekgebied geregeld.
29x3b	GNL	Basis dient te zijn dat de vergunninghouder aansprakelijk is voor schade als gevolg van bodembeweging en abandonnement. De uitvoerder aardwarmte is aansprakelijk voor de in het Burgerlijk Wetboek vastgelegde verantwoordelijkheid als uitvoerder van werkzaamheden.	Wie wanneer aansprakelijk is, volgt uit het Burgerlijk Wetboek en wordt niet geregeld in het Mijnbouwbesluit. In het Mijnbouwbesluit wordt enkel geregeld dat de financiële toets voor de vergunninghouder respectievelijk de uitvoerder afhangt van eventuele afspraken over de verdeling van de kosten die <i>volgen</i> uit de aansprakelijkheden.
29ad2	GNL	Om een blokkerende stem te voorkomen en daadwerkelijk voor versnelling en versterking te zorgen geeft Geothermie Nederland de voorkeur aan: kunnen deelnemers gezamenlijk overeenkomen om op een andere wijze te komen tot een gezamenlijk Besluit of gekwalificeerd Besluit.	EBN is verplicht om deel te (blijven) nemen en zal haar investeringen willen en moeten bewaken, zodanig dat het publieke belang effectief gediend wordt en de risico's voor de staat voldoende zijn afgedekt. Met dit artikel wordt de minimale zeggenschap vastgelegd om dit te borgen.

Beantwoording reacties consultatie Mijnbouwbesluit Geothermie

MBB	Stakeholder	Reactie stakeholder	Beantwoording
29af1	GNL	Geothermie Nederland ziet een potentieel risico dat partijen met publieke belangen tot een bepaalde hoogte kunnen bijdragen totdat er sprake is van een aanbestedingsplicht. Dit maakt het verder ontwikkelen van de sector ingewikkeld als meerdere publieke partijen mee willen doen en zorgt voor een verkapte uitsluiting van meerdere publieke partijen.	Dit is geen onderwerp van het Mijnbouwbesluit. Een organisatie geldt als een aanbestedende dienst wanneer overheden er voor 50% of meer in deelnemen, het is aan partijen zelf om dit in de gaten te houden.
G	GNL	Kan dit ook van toepassing zijn op een startvergunning?	Ja, na de consultatie is het concept besluit zo gewijzigd dat artikel 40a zowel van toepassing is op de start- als de vervolvergunning.
H 70 en 71	GNL	Er wordt in deze artikelen gesproken over de opsporing of winning van aardwarmte en ook dient toegevoegd te worden de ontheffingsmogelijkheid van bepaalde vormen van beveiliging en deze dienen vastgelegd te worden voor standaard handelingen (doorlopende ontheffing).	Dit onderwerp is onderdeel van de Mijnbouwregeling en wordt niet geregeld in het Mijnbouwbesluit.
L	GNL	In artikel 90 wordt na "uitvoerders" ingevoegd "of uitvoerders aardwarmte": Dit is niet van toepassing te verklaren op aardwarmte.	Het artikel is wel van toepassing op geothermie, omdat het ook gaat om ander materieel dat beschikbaar moet worden gesteld in het geval van een ramp. De minister moet de mogelijkheid hebben om de uitvoerder aardwarmte hierom te vragen.
N	GNL	Aan artikel 134 nog toevoegen dat het zoekgebied een over te dragen vergunning is. In situaties is het namelijk mogelijk dat het beïnvloedingsgebied van een doublet bij aanvraag startvergunning een ander zoekgebied raakt waarbij dan een beperkte "grenscorrectie" aan de orde is.	In de wet is alleen vastgelegd dat de start- en vervolvergunning de splitsen en samen te voegen zijn. Dit geldt dus niet voor de toewijzing zoekgebied.